

שיחה

יוצא לאור לעילוי נשמת הקדושים

מיכאל יצחק מליק ואברהם פלדמן הי"ד
שנפלו עקב"ש בקרבות רמת הגולן במלחמת יום כיפור, תשל"ד

פרשת לך-לך, מרחשון תשע"ז **שנה שלושים ושמונה, גליון מס' 3**

בס"ד

כניסת שבת 4:21

יציאת שבת 5:21

גליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, המחלקה למורשת ישראל

אברהם

"תתן אמת ליעקב חסד לאברהם"

בפרשה זו ובפרשיות הבאות, מתוודעים אנו לדמותו של אברהם. התורה פותחת בציווי ללכת לארץ ישראל וממעיטה לתאר את ילדותו של אברהם. ובאמת, כיצד הגיע אברהם להיות מה שהוא?

הרמב"ם (פרק א, הלכות עבודה זרה) מתאר בצורה נפלאה, כיצד נולדה העבודה זרה בעולם וכיצד נלחם בה אברהם אבינו. הרמב"ם מסביר, שהחל מימי אנוש נטעו האנשים. הם חשבו, שאם הקב"ה ברא את הכוכבים ואת שאר גרמי השמים, משמע, שראויין הם לשבחן ומתוך כך בנו לכוכבים היכלות. במשך הזמן, עמדו נביאי שקר שאמרו שהקב"ה ציווה גם לעבוד לכוכבים, עד שהקב"ה בעצמו נשכח כליל ולא זכרו את מציאותו. למעט יחידים כמו נח, מתושלח, שם ועבר. כך התנהלו הדברים עד שהגיע אברהם.

וכך כותב הרמב"ם בלשונו הנפלאה: "כיון שנגמל איתן זה, התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן, והתחיל לחשוב ביום ובלילה והיה תמיה, היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו? כי אי אפשר שיסבב את עצמו, ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר, אלא מושקע פֶּאָר פֶּשָׁדִים בין עובדי כוכבים הטפשים, ואביו ואמו, וכל העם עובדי כוכבים והוא עובד עמהם, ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת... וידע שיש שם אלוה אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו. וידע שכל העולם טועים דבר שגרים להם לטעות זה שעובדים את הכוכבים ואת הצורות עד שאבד האמת מדעתם, וכן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו..."

כלומר, הכרתו של אברהם בבוראו, התחילה מגיל צעיר מאוד עד להכרה מלאה בגיל ארבעים. ולמרות שלא היה לו שום מורה ומלמד, ובנוסף היה יחיד נגד כל משפחתו וכל העולם, הגיע לאמונה בקב"ה. אך בזאת לא תם העניין. אברהם אינו שומר את הדברים בליבו פנימה. הוא מתווכח עם בני דורו, ניצל מניסיון הריגתו על ידי מלך אור פֶּשָׁדִים, ויוצא משם על פי ציווי הקב"ה. פועלו העיקרי הוא לפרסם את אמונת הייחוד בעולם.

וכך מתאר הרמב"ם, שאברהם "התחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד. והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה, עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא, שטאמר (כא, לג): 'ויקרא שם בשם ה' א-ל-עולם, וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו, היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירנהו לדרך האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים ורבות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העיקר הגדול הזה".

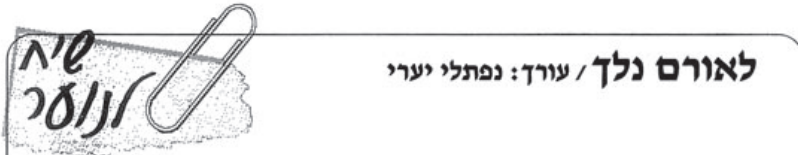
"תתן אמת ליעקב חסד לאברהם" (מכה ז, כ). אברהם מתואר עמוד החסד. ביתו פתוח לכל ארבע רוחות העולם, הוא נחלץ להציל את לוט ומתאמץ להציל את סדום, כפי שנקרא בפרשת וַיְצַדֵּק. אך מדברי הרמב"ם רואים, שאברהם הוא איש אמת, שכל חייו הם מאבק בלתי מתפשר בהפצת אמונתו בקב"ה. ובעצם, אין סתירה בין הדברים. דווקא מתוך ההכרה העמוקה שיש לאברהם בקב"ה, הוא מבין שהחסד הגדול ביותר שניתן לעשות עם בני דורו הוא בשיתופם באמת זו. יהי רצון, שנוכח להדבק במידות אלו של אברהם.

הרב יואל רבינוביץ'

גליון זה מוקדש ע"י דוד ודבורה מטס שיחיו

לע"נ האב, החותן, ר' אברהם ב"ר דוד מטס ז"ל, נלב"ע י"ז במרחשון תשס"ח

תנצב"ה

לאורם נלך / עורך: נפתלי יערי

"אל הארץ אשר אָרְאָךְ" (יב, א)

כבר בילדותו מילאו את לבו של מרן הרב קוק זצ"ל, געגועים לארץ ישראל. משחק מיוחד במינו המציא הילד אברהם יצחק, כדי לשעשע את עצמו ואת חבריו בני גילו ב"חדר". בשעת ההפסקה, היו התלמידים מסתדרים שורות שורות, תרמיליהם על שכמם ומקלות בידיהם, כאילו מתכוונים הם ללכת בדרך ארוכה, והוא אברהם יצחק מתייצב בראשם. הילדים שואלים זה את זה: "אנה אנו הולכים?" והוא משיב: "לארץ ישראל" ופניו קורנות מאושר.

על פי "מלאכים כבני אדם"

"ומלְפִי-צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם, הוּצֵא לַחֵם וַיֵּין... ויברכהו" (יד, יח-יט)

רבי לוי יצחק מברדיצ'ב נסע לחזר בעיירות ולקבץ כספים להכנסת כלה, שהייתה בתו של אדם חשוב. בדרכו, נכנס יום אחד אצל רב אחד. כששמע הרב את מטרת ביקורו של רבי לוי יצחק, נָרְכַב שיהיה ה' בעזרו ויצליח דרכו, ושיוכה היהודי הנצרך להשיא את בתו מתוך הרחבה. ענה לו ר' לוי יצחק: התורה מספרת לנו "ומלְפִי-צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם, הוּצֵא לַחֵם וַיֵּין... ויברכהו" - תחילה הוציא לחם ויין ולאחר מכן "ויברכהו". תחילה צריך לתת ורק אחר כך להשפיע ברכות.

על פי "אמרי ישר"

"הוא עמק המלך" (יד, יז)

בסוף המאה ה-19 חי בירושלים, רבי צבי מיכל שפירא, איש צדיק ותמים, שישב כל חייו על התורה ועל עבודת ה'. הוא הקפיד כל ימיו שלא לצאת אל מחוץ לחומות העיר העתיקה. כל לילה היה נוהג רבי צבי מיכל, ללכת מביתו ב"בתי מחסה" לכותל המערבי ולומר שם "תיקון חצות". תפילתו המרגשת הייתה נשמעת למרחוק.

בשנת תרנ"ח, ביקר בארץ הקיסר הגרמני וילהלם השני. לקראת ביקורו, רבתה התנועה בכל העיר. הרבנים וראשי הקהל בירושלים החליטו לצאת לקראת הקיסר ולברך את הברכה המקובלת: "ברוך שתן מכבודו לבשר ודם". אותה שעה תהה רבי צבי מיכל, כיצד עליו לנהוג למחרת היום: האם הוא מחויב לצאת אל מחוץ לחומה ולברך את ברכת המלכים, מדין "יאל תפרוש מהציבור", או שמא אין מצווה זו חלה עליו, כיוון שמעולם לא יצא מחוץ לחומות ירושלים?

באותו לילה, הלך רבי צבי מיכל כדרכו לכותל המערבי לאמירת "תיקון חצות". לפתע, מעד בדרכו ורגלו נחבלה. מיהרו אליו כמה ממקורביו שליוו אותו בדרכו ולהפתעתם במקום שיגנח מכאב, ראו והנה הוא מחייך בשמחה.

שאלו אותו האנשים: "רבי צבי מיכל – לשמחה, מה זו עושה?"

"ברוך המקום" – השיב רבי צבי מיכל בדבקות רבה, "ברוך הוא וברוך שמו, שהתיר ספקותי לגבי יציאתי מחוץ לחומה מחר, עתה לכל הדעות פטור אני מכל".

על פי "ירושלים שבין החומות"

חברי המערכת: הרב אברהם פוס, משה רוט, נפתלי יערי, יהודה מליק

העריכה בסיוע אברכי כולל "יד ברומן" ללימודי הוראה ודינות, בית שפירא, רחובות

טלפון: 08-9412048 054-4233763

אתרנו בייטורנט: www.pirsuma.com/siach

הדפסה: דפוס ש.ה. רחובות טל. 08-9475106

בסיוע כולל

"יד ברומן" רחובות

התמודדויות עם נסיונות

אברם מצטווה לעזוב את ארצו וללכת לארץ כנען. הוא עומד בניסיון. כעבור זמן לא רב, יש רעב בארץ והוא יורד מצרפת. האם נהג כשורה? בכך חולקים רש"י ורמב"ן: לדעת רש"י, הרעב נועד לראות "אם יתרה אחר דבריו של מקום, שאמר לו ללכת... ועכשיו הוא משיאו לצאת ממנה". ואכן, אבינו מתמודד עם הבעיה בדרך מקובלת, מבלי "לקטור", לכן הוא עומד בניסיון. ובעצם, למחשבותיו ולתולדותיו! יש לשים לב, שהקבי"ה לא הבטיח לו ארץ זבת חלב ודבש, ולא ארץ נחלי מים, לכן, בצורת רעב בעקבותיו, לא אמורים להפתיע ולאכזב את אברם. אבל ניתן גם לומר ההיפך: היינו מצפים מהקבי"ה "לרכך" את קליטת אברם בארץ ולא לנסותו מיד. בל נשכח, שהוא בא מאזור מרח ומשוקה על ידי נהרות פרת וחידקל, והוא לא ידע בצורת מהי. על כך יכול היה אברם להתלונן, אך לא.

לדעת הרמב"ן (שם): "גם יציאתו מן הארץ... עוון אשר חטא, כי האלוקים ברעב - יקדנו ממוות. ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה". לדעתו, אברם לא עמד בניסיון, כי לא גילה ביטחון בה'. ועל כך ניתן להקשות: אברם הוא עדיין מאמין מתחיל (ואינו מתייחס למדרשים הידועים על תחילת אמונתו בה') וקשה לדרוש ממנו להיות בעל ביטחון גדול בה'. בתחילת דרכו. וגם אם קשה, למה להנישו בעונש כה חמור?! אגב, הרמב"ן אינו סובר כמשנה במסכת "אבות" (ה, א): "עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו ע"ה, ועמד בכולם...".

קשה להכריע איזו דעה "חזקה" יותר, כי בעצם כל אחד מהפרשנים מתייחס לשיטת אפסריות שונות של עמידה בניסיון, ושתיהן מקובלות. על פי רש"י, עליו לקבל בהכנעה כל מה שנגזר עליו ממרומם, כי עליו להאמין שהכל לטובה. אומנם, מותר לשאול "למה", כמו ששאל איוב, למשל, אך גם אם אין תשובה, עליו להישאר מאמינים ולא לאבד את האמונה, כפי שקרה לחלק מניצולי חשואה (ואין נוונתי כאן לשפוט אותם). עליו להתמודד עם הבעיה בדרך הטבע, כמו שעשה אבינו.

על פי גישת הרמב"ן, עליו לטמון רק על ישועת ה'. אך נראה לי, שגם הרמב"ן אינו מתכוון, שיש לנהוג כך בכל מצב. וכי במצבי "מקור נפש", עליו להגיש את הצוואר לשחיטה! אלא, אם הצעד הטבעי המתבקש, הוא מעשה הנוגד את "רוח"י ההלכה, או את השקפת היהדות, יש מקום לחשוד, לבטוח בה', אולי יראה את איר-צוננו לעשות צעד שלילי, ובזכות זאת וישוענו. הנה, למשל, דעה בחו"ל בקירבה את ירידת אלימלך ומשפחתו לשרה מאוב בעת רעב. גם יוסף נמש על שבט בשר המעשים שלא ישכחו. נאחל לעצמנו, שהקבי"ה לא יעמידנו בניסיונות קשים...

מנחה אדלשטיין

פינת ההלכה

"קידוש במקום סעודה" - מה נחשב לסעודה? (א)

למדנו, שיש לסעד לאחר הקידוש בבית שבת ובבוקר, וזהו דין "קידוש במקום סעודה". מה נחשב כסעודה לעניין זה?

א. פת - "הפנ אברהם" (סימן רעג, ס"ק ט), כתב, שאכילת כזית פת נחשבת ל"קידוש במקום סעודה", אך לא פחות מכך. "לבושי שרד" (סי"ק יא) ביאר, שלא נחשב לסעודה אם לא חייב בברכה אחרונה וכיוון שפחות מכוית - אינו חייב בברכה אחרונה (קס"ט), לכן בפחות מכוית אינו יוצא ידי חובת "קידוש במקום סעודה". ה"משנה ברורה" (שם, ס"ק כא) פסק כ"ימנן אברהם". ה"שמות שבת כהלכתה" (פרק ד, סעיף כה) כתב, שאיכלו בתוך כדי אכילת פרס, שהוא זמן של שתי דקות ולכל היותר ארבע דקות.

ומי עושה קידוש על הפת, כתב ה"פרי מגדים" (סימן תרל"ט, "אשל אברהם" סי"ק טז), שהוא צריך לאכול בי קזיתים - אחד ל"קידוש" ואחד ל"קידוש במקום סעודה".

ב. יין - הטור הביא, שהטונאים כתבו, שגם שתיית יין

בשעת רביעית ("משנה ברורה", שם, ס"ק כב) נחשבת ל"קידוש במקום סעודה" וכך מסקו ה"שולחן ערוך" והרמ"א (רעג, ה). מסתימת ה"שולחן ערוך" והרמ"א משמע, שמספיקה רביעית יין. אך ה"בית חדש" והלבוש סוברים, שיש לשנות רביעית יין מלבד היין של הקידוש. אמנם, **רבי עקיבא איגר** (הנהגותיו כאן ס"ק ז וס"ק ט) וה"תוספת שבת" (סי"ק יא) כתבו, שיש ראשונים החולקים על הגאונים וסוברים, שאינה מועילה שתיית יין ל"קידוש במקום סעודה".

ה"משנה ברורה" (שם, ס"ק כה) וכן ב"שער הציון" (שם, ס"ק כט) הכריע, שבקידוש הלילה - אין להקל בשתיית יין, אם לא בשעת הדחק, ואפילו אם שותה רביעית יין מלבד היין של כוס הקידוש. ובקידוש היום, יכול להקל בשתיית היין ומספיקה רביעית.

מדברי **הרב עובדיה יוסף** ("חזון עובדיה" - ח"ב, עמוד קמ) משתמע, שמכריע למעשה שקידוש על היין מועיל גם בקידוש הלילה, אך טוב להחמיר לשנות רביעית נוספת מלבד היין של כוס הקידוש, ובקידוש הבוקר מספיקה רביעית אחת.

מי שאינו יכול לאכול פת או מיני מנוונת (על כך, א"י"ה, בפעם הבאה) מטעמי בריאות (כגון: חולה "צליאק"), ישתה יין כ"כיל כדי לצאת ידי "קידוש במקום סעודה" ("מלכות שבת בשבת" ב, עמוד תט).

הרב אריה ויזל

שיח באור החיים

אברהם אבינו - נעשה ונשמע

בתחילת פרשתנו, מצווה הקב"ה את אברהם אבינו לעזוב את ארצו ומולדתו. **רבי חיים בן עטר** תמה: מדוע לא נהג הקב"ה עם אברהם, כפי שנהג עם שאר האבות, קודם גילה אליהם ורק לאחר מכן דיבר אליהם: "יציאתו ה' אל אברם" וגו'. טעם שדבר אליו ה' קודם הקראת לו, מה שלא עשה כן בכל הנבראים!.

בעל ה"אור החיים" מתרץ שני תירוצים: "בי טעמים בדבר, או להיות שהוא עליו השלום נשתדל בהכרת בוראו, מה שלא עשה אדם וזולתו, ובן חמש שנים הכיר את בוראו מעצמו בהתחכמותו (נדרים לב, א), לזה לא הוצרך להקלות אליו, אלא אמר אליו דבריו וכו' הוכר אצלו הקדבר" ("אור החיים", יב, א, ד"ה ויציאתו ה').

תירוץ הראשון, כי אברהם אבינו הכיר בבוראו, לכן אין חבל אם התגלות ה' הייתה לפני הדיבור או אחר הדיבור.

בעל ה"אור החיים" משבח את אברהם על כך שהכיר את בוראו, על אף שאבינו היה עובד עבודה זרה: "אברהם שנתעלה לצד שהוא אשר הכיר את בוראו תחלה, מבלי שיקדים אליו דבר ממנו יתברך. כי הלא נמצא כל מי שקדם לו ידיעה מהבורא מעשיו והנהגותו עם בוראו, אין לקשף אותו כשילך

בדרך בחר לו י"ה, כי כל משכיל יבחר בטוב ויפטר בטוב השלם ויקצב והמופלא הוא דרך ה'. מה שאין כן אברהם, כי דבק בה' קודם שיוכר אצלו מדותיו יתברך והנהגותיו" ("אור החיים", שמות ו, ג, ד"ה ויציאתו אל אברהם).

תירוץ נוסף, כיוון שדורות רבים לא זכו כלל לדיבור מאת ה', לכן רצה ה' לבחון את אברהם אבינו, האם יקיים גזרותיו ורק לאחר מכן נגלה אליו: "ואפשר, כי לחיותו אדם ראשון בקדושה, אשר בעשרה דורות שקדמוהו - לא היה אדם שהכיר אלהותו ודבר אתו אלקים, לזה נהג ה' עמו בסדר זה, שלא הקרא שכינתו אליו עד שפנה אותו אם מקיים גזרותיו, ולאחר שקיים דבריו והלך לו ממצרו וכו' אז נגלה אליו, דכתיב (שם, פסוק ז): 'וינראה ה' אל אברם', מה שאין כן שאר הנבראים שכבר קדמוהו ושתקעה האמונה בלבם מאברהם והושרשו בקדושה, היה נגלה להם תחלה. וזא ולמד מאבות ומשה בנסה. ודרך זה מסכים לדברי רז"ל (בראשית רבה, פרשה לט), שהעמידו פסוק (תהלים מה, יא): 'שמעו בת ויציאתו וגו' באברהם אבינו, בתחלה ישמעיו והוא אומר ויציאתו ה' אליו וגו', ואחר כך נגלה אליו ויציאתו וגו', והוא אומר ויציאתו. ולא היו שניהם שמיעה ויציאתו כאחת, אלא בהפסק ביניהם. ולזה לא אמר הכתוב 'שמעיו ויציאתו ה' או 'בת שמעיו ויציאתו' והפסיק בין 'שמעיו ויציאתו' ("אור החיים", יב, א, ד"ה ויציאתו ה').

אברהם אבינו נוקט בשיטת "נעשה ונשמע": ראשית עושה את רצונו בוראו ועווב את ארצו ומולדתו, ולאחר מכן שומע את דבר ה'.

"ויהי ריב בין רעי מקנה אברם ובין רעי מקנה לוט"

פרשתנו מספרת, על ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט (ג, ז). הרקע למריבה כתוב במדרש (בראשית רבה מא, ה): "ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט, רבי ברכיה בשם רבי יהודה בן רבי סימון אמר: בהמתו של אברהם אבינו הייתה יוצאה זמורה ובהמתו של לוט לא הייתה יוצאה זמורה. היו אומרים להם רועי אברהם: הותר הגזלו היו אומרים להם רועי לוט: כך אמר הקב"ה לאברהם - ולרוע אתו את הארץ הזאת" (יב, ז), ואברהם פרדה עקרה ואינו מוליד, למחר הוא מוט ולוט בן אחיו יורשו ואין אקליו, מדידתו אינו אקליו (ואנו אוכלים משלנו)".

לכאורה, הרי נכון לומר בן נאמרה, הטענה נכונה. אם אברהם אכן עתיד לרשת את כל ארץ שבעת עממין ולוט הוא היחיד היורש אותו, מה איכפת לרועי מקנה אברהם, אם רועי לוט לוקחים "על החשבון" אלא, שבהמשכו של אותו מדרש נאמר: "אמר להם הקב"ה: כך אמרתי לו לרועך נתתי, אימתו לכשיעקרו שבעה עממין מתוכה, יוהכנני והפרוי אז יושב בארץ, עד עכשיו מתבקש להם זכות בארץ". לכאורה, הרי צריכה התשובה להתנו על ידי רועי אברהם ומדוע היא ניתנת דווקא על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו?

חשוב לראות את הדברים מקודמת מבט שונה במקצת. כיצד פותר אברהם את הבעיה (ג, ח - ט): "ויאמר אקרב אל לוט: אל נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רעי ובין רעיך, כי אנשים אחים אנחנו. הלא כל הארץ לפניך, הפךד נא משלי,

"הנוח לער"

אם השמאל נאימנה ואם הנמין ואשקאליה". אברהם מבקש להפריד מעל לוט, כיוון שדרכו של אברהם שונה מדרכו של לוט. אולם, הוא נתון ללוט, את זכות הבחירה הראשונה. לוט אינו מכזיב (שם, פסוקים ג-יא): "וישאל לוט את עניו וינא את כל כפר הנדון כי כה משקה, לפני שחתי ה' את סדם ואת עמרן כגו ה' קאך מפרים באקה צער. ויבחר לו לוט את כל כפר הנדון וישע לוט מקדם, ויפרדו איש מעל אחיו". לוט בחר את סדם, עליה נאמר במפרש (ג, י): "ואנשי סדם, רעים וחסאים לה' מאד". לוט מקבל את הצעתו של אברהם ובוחר להתחבר לעדת רשעי סדם.

אברהם הוא איש השלום. למרות שהארץ מגיעה לו בזכות, אין הוא מנצל זכות זו ומעדיף לאפשר ללוט את הבחירה. הסיבה לרצונו להמנע ממריבה, מובאת בפרסוק עצמו (ג, ז): "התקנני ויפרדו יושב בארץ". אומר ה"תולדות יצחק" במקום, שאברהם ביקש להמנע מחילול ה'. המתבקש מהדברים ברור. לא פעם פורץ ויוכוח בעניינים שונים, בין אנשים שונים, בעלי דעות שונות. הוויכוח מתלהט ובמהלכו אין מסתכלים, כיצד רואים האחרים, אלה שלא ברורים להם מגיעי הוויכוח על הדברים ובכך גרם לא פעם חילול ה', ר"ל. ראוי על כך, ללכת בדרכו של אברהם, דרך השלום והמפרש.

נפתלי יערי